

Egy igazságkereső művész

Mi kicsik vagyunk, Ő nagy, de te Nagy János vagy, akivel, sok évvel ezelőtt, 1956 novemberének legelején, talán éppen 4-én este találkoztam először, midőn térden állva, torkomban görcsrel imádkoztam a losonci római katolikus templomban, hogy segítse az Isten az ezer sebből vérző magyar nemzetet a Gonosszal szemben. Lelki találkozásunkra valahol a jobb felső magasságában, talán a Szíriusz tájékán vagy azon is túl, egy csillagködben került sor. Sokan voltunk ott, mind egyazon okból.

Te is ugyanazzal a fohással jöttél oda. A hajad és a bajszod sötét volt, de már akkor is lobogott, mint most, immár fehéren. Jól emlékszem, ott mondtad vagy csak gondoltad huszonegy évesen: létezik egy magaslat, arra kell felkapaszkodnunk, hogy megláthassuk mindazt, amit titkolnak előttünk. És mintha azt is mondtad vagy sejtetted volna: nem a titkok titkát kell megismerni, csak a valóságot, hogy eljuthassunk az igazsághoz.

Néhány évtized múltán egy dombon találkoztunk. Nem azon a minden irányba nyíló, az igazságot láttató magaslaton, miről akkoron beszélte, csak egy valóságos földdomborulaton. Fűtült a szél. A rendezetlen csoportokban álló, magukat szabadnak hívó emberek az arcuk, a szemük elé tartották a kezüket, hogy ne hasítsa őket a természetnek ez a tisztító eleme. A ferdén eső tévégi nap sugarai rézvörös színben verődtek szerteszét egy Krisztus-szoborról. A feszületen a test úgy csüngött, mintha nem felszögezték volna, hanem alulról erőszakolták, tuszkolták volna fel a keresztfára, miközben az áldozat védekezett, de már elhagyta az ereje, és fennakadt. Te odébb álldogáltál, szokásod szerint, amikor a köztéri műveidet avatják. ezért nem hallhattad a hozzád intézett kérdést: ki ez a Krisztus ott a keresztfán? De lehet, hogy megérezted vagy a szemekből kiolvastad a kérdést, ami ott sodródott közöttünk. Rám pillantottál. Ezt úgy értettem, hogy visszakérdezel: hát, most is itt vagy, mint akkor a Tejúton? Majd a szél mentén súgta, felfelé mutatva: látod, Ő mi vagyunk! „Porból vagyunk?”

„Nem, szerencsétlenségből!” – zártad le a rövid, néma párbeszédet.

Ennek a szobroznak a sorsa is jelképes, mint a természet pusztulását bemutató, iszapban birkózó hortobágyi madárszobrod. Mindkettőt szétlopták, végtagjait letördelték, mint nemzetünk darabjait – de a szobor talán egyszer újra összerakható.

Szerencsénkre ugyanolyan ember vagy, mint sok más sorstársunk. A tudatodat a léted határozza meg, a közösséghez tartozásodat a közös sors szelleme és lelke. Nem a világ megváltására törekszel, hiszen ez nem emberhez illő feladat. Mű-

veiddel évtizedek óta bizonyítod: művészként is azok számára kell alkotni, akikből vétettünk – a megmaradásunkért.

Nem felejtetem el a köbökúti temetőben mozdulatlan szájjal küldött szavai-
dat: nem porból, szerencsétlenségéből vagyunk. Valóban ez lenne az igazság vagy
csak a feléje közelítő út egyik állomása? Azt te is tudod, csak egy embernek, csak
egy-egy embernek szabad időnként végigmennie a Kálvária hegyéhez vezető úton,
innen az igazság birtokába eljutni halált jelent. Abból eddig – hitünk szerint –
csak egy ember támadt fel: Krisztus, az istenfiú. Az embereknek pedig élniük kell,
mert ez a földi küldetésük, ez a lélek tisztítótüze.

Az élettelen és az élő természet is évszakokként változik, de az életre rendez-
kedik be. Persze, hogy tudod. Egyébként a négy évszak nem a nő alakváltozásai-
ban jelenne meg domborműveiden. A Szerelem-sorozatod sem a férfinak a nővel
való szeretkezéséről szól, hanem arról, hogy a férfi csak akkor lehet boldog, ha
a nő is az.

A nő, az egyik földi teremtő – érződik műveidből. De folyamatosan érezni
a bizonytalanságot is: ki az a nő, ki az az ember, aki földi viszonyok között te-
remtőnk, újrateremtőnk, megújítónk lehet. A hatalmas nő, aki mellett eltörpülünk,
vagy a megújuló nő, akinek a példáját követjük?

Keresni kell őt, ez az élet lényege.

Elvetélt keresések, kísérletek, döntések, cselekvések sorozata az életünk, de
mégsem hiábavaló, mert minden félresikerült kísérlettel közelebb kerülünk ahhoz
a ponthoz, ahonnan elénk tárul mindaz, amit rejtegetnek előlünk. Azt hihetném,
te már megtaláltad a választ a kérdésekre, és ott állsz készen, talán egy lépésnyire
a megismerés pontjától. De tudom, ez még neked sem sikerült, még ha közelebb
is jutottál a zárókőhöz, mint sokan mások. A Gilgames-eposz ihletésére született
sorozatoddal már-már odaérteztél, talán a kezed is rátetted. E régmúltba vesző
történetet úgy elevenítetted fel, mintha az őseink éltek volna meg, és hagyták vol-
na ránk örökül.

Ezért tehetted fel a leglényegesebb kérdést: mi az összefüggés az ige, az em-
beri cselekedet és a végkifejlet között? Mi vagyunk-e a vég, azaz a csúcs vagy
csak a gyöngé utánzata? Amire büszkék vagyunk, az valóban eddigi létünk ösz-
szessége vagy csak annak a váladéka? Eszembe jut a sumér legendáriumnak egyik
ránk maradt profán története a rókáról, amikor az a tengerbe lógatta vesszejét,
és azt mondta: ezt mind én vizeltem. Mint a bölcsnek vagy a hatalomnak az
álcájába öltözött kevély butaság, ami gyakran gáncsol bennünket, sőt gyilkos
rosszakarattá fajulva a létünket is fenyegeti. Hiába az ősi örökség, ha a jelen
pusztító. Így válaszolnak a Gilgames-sorozatban megjelenő költői múltidézésre
a Kitelepítés darabjai.

Mi a válaszod az eredeti kérdésre: sikerült-e közelebb jutnod az igazság meg-
ismeréséhez úgy, ahogy azt a fejedbe vetted? Rájöttél – ez látható –, hogy az
igazság nem a hazugság ellentettje, mert ez utóbbi csupán erkölcstelenség, gaz-
emberség, bűn, alantas érdek, köztörvényes cselekedet, mint a lopás vagy a gyl-
kosság. Az igazság sokkal mélyebben fékszik a mélyrétegeinkben, vagy fenn le-

beg a magasban, mert nem anyagi jellegű. Ezért nehéz a birtokába jutni. Az igazságig való eljutás nem pusztán hit kérdése. A hit az igazság által bontakozik ki bennünk, az igazságkeresés útján előrehaladva erősödik. Az igazság sok valóság megismerésének és hosszú tisztulási folyamatnak a rendje, az eredettől megtett út és a tapasztalatok eredője. Nem archimédeszi pont, hiszen az egy anyagelvű nagyképűség, inkább fordítva: minél közelebb jutunk az igazsághoz, annál szilárdabbá válunk.

Az igazságkeresés annak a forrásnak a keresése, amelynek vize lemossa a valóságokról a hazugságot – eltűnik a felszín, és marad a lényeg. Mint Nagy János alkotásai.